

ne dokumente, 15 starih izkaznic, ki so bile izdane v času od leta 1928 do 1965 (osebne, raznih društev, vojne, potne liste, prometna dovoljenja, potrdila o cepljenju), stara spričevala od leta 1906 dalje (ta nam povedo, kakšen učenec, dijak in študent je bil) in številne diplome, priznanja, odlikovanja, ki jih je dobil v znak hvaležnosti in sposobnosti za svoje delo, ki ga je in ki ga še opravlja kot doktor ali kot pisec zgodovine medicine. Naj navedem samo nekaj diplom in priznanj: nagrada dr. Jožeta Potrča leta 1984, orden rada i reda leta 1959, red republike s srebrnim vencem leta 1979, nagrada sklada Borisa Kidriča leta 1977, priznanje dr. Marka Gerbeca leta 1976, avstrijska diploma ob 60-letnici po promociji na Dunajski fakulteti leta 1988.

Zapustil nam je tudi osebno korespondenco (čestitke, pisma, razglednice, dopisnice) in veliko fotografij, na katerih ga prepoznamo kot znanstvenika, raziskovalca ali kot družinskega člana. Med njo pa se nahaja tudi veliko dokumentov, ki se nanašajo nanj ali na njegovo družino (vabila, odločbe, sklepi, pravila, obvestila).

Vseh tekstov, ki govorijo o njegovi biografiji in bibliografiji, nam še ni izročil, le nekatere (iz njih sem črpal tudi podatke za uvodni del tega članka). Kot je dejal, bi jih rad še dopolnil. Celotna osebna dokumentacija je povezana z njegovim delom, ki ga je opravljal vse življenje in ga še opravlja.

Tisti, ki ga bo zanimalo delo dr. Mušiča, problemi, s katerimi se je ukvarjal ali pa le njegovo življenje, bo zelo hitro opazil in dojel, da gre pri dr. Mušiču za nestorja slovenskih zgodovinarjev medicine, da gre za priznanega organizatorja v zdravstvu, strokovnjaka za načrtovanje opreme in funkcioniranje zdravstvenih objektov, za nekdanjega predsednika Slovenskega zdravniškega društva in zavzetega raziskovalca, ki se je v zadnjih desetletjih aktivno prizadeval, da bi tudi zunanji svet spoznal delo in like zdravnikov, ki so v preteklosti orali medicinsko in znanstveno ledino na Slovenskem.

Na koncu naj dodam, da bi mi bilo brez sodelovanja lastnika arhivskega gradiva dr. Mušiča, popisovanje veliko težje. Mnoge dokumente, s katerimi bi imel probleme pri popisovanju, sem z njegovo pomočjo uredil tako, kot je treba. Ob popisovanju pa sem zvedel še veliko zanimivih in prepotrebni informacij, ki mi bodo prišle prav ob podrobnem popisovanju doktorjeve zapuščine. Za sodelovanje se mu iskreno zahvaljujem.

Arhivska zapuščina nadučitelja in šolskega upravitelja Matije Hitija iz Doba pri Domžalah

Boris Rozman

V Zgodovinskem arhivu Ljubljana smo leta 1990 prevzeli zapuščino, bolje rečeno, ostanke gradiva učitelja Matije Hitija iz Doba pri Domžalah. Gra-

diva sicer ni veliko, tri škatle, vendar dovolj, da se da videti življenjsko pot povprečnega slovenskega učitelja z vsemi službenimi in privatnimi problemi, ki so ga spremljali. Obsega čas od leta 1868 do 1955.

Tisti, ki se bo lotil preučevanja učiteljevega življenja, bo o njem izvedel marsikaj zanimivega, sam pa bi vas raje kot z vsebino seznanil z vrstami gradiva, ki ga fond vsebuje. Seveda brez osnovnih podatkov ne bo šlo. Navajam samo tiste, ki sem jih dobil v gradivu.

Matija Hiti se je rodil v številni družini 16. februarja 1857. Kot nadučitelj je najprej služboval v Slavini, kjer je bila dvorazredna ljudska šola, nato pa je odšel v Dobriče pri Trebnjem. Zadnje delovno mesto je bilo v Dobu pri Domžalah, kjer je bila ravno tako dvorazredna ljudska šola kot v Slavini. Tu je bil na začetku nastavljen kot nadučitelj, nato pa kot šolski upravitelj. Upokožil se je 1. avgusta 1924. Pokojnino je užival le 10 let, 21. marca 1934 je namreč v 77. letu umrl.

Gre verjetno za zelo aktivnega in delovnega učitelja, saj se med gradivom nahajajo dokumenti, ki to potrjujejo: zapisnik prvega občnega zbora učiteljskega društva za novomeški okraj s sedežem v Toplicah iz leta 1891, zapisnik zborovanja učiteljskega društva za novomeški okraj v Rudolfovem (današnjem Novem mestu) iz leta 1894, zapisnik 6. občnega zbora novomeškega učiteljskega društva v Novem mestu iz leta 1895. Na teh sestankih je bil namreč prisoten. Zapisnikom so priložena pravila učiteljskega društva za novomeški šolski okraj iz leta 1890 in 1895. Da je bil zelo aktiven, pričajo tudi dopisi, ki jih je prejemal od Narodne vlade SHS v Ljubljani, Društva upokojencev in upokojenk ter Učiteljske samopomoči. Po gradivu sodeč je bil tudi član teh društev kot tudi še drugih: Društva za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani, Zaveze slovenskih učiteljskih društev in kasneje Družbe sv. Cirila in Metoda. Omenja se tudi Jubilejska samopomoč, verjetno pa gre za že navedeno učiteljsko društvo.

Bil je dober učitelj. To dokazujejo službene ocene. Ena izmed njih iz leta 1924 pravi, da so njegove zmožnosti, metoda, uporabnost, marljivost, točnost, vestnost prav dobre, za vedenje pa so prepričani, da je popolnoma pravilno. Ukvarjal se je z mnogimi šolskimi problemi: »Na kaj vse mora učitelj ozir imeti, in v čem vse mora delovati, da pravo nalogo ljudskega učitelja dopolnjuje in ljudsko omiko pospešuje.« Med gradivom se nahaja tudi razmišljanje »kaj se je po triletni preiskavi praktične gramatike izvedlo, ali je dobro rabna za nastavljenе namene ali pa ima kake pregreške, zaradi katerih naj bi se preuredila.« Zanimiv je tudi tekst »Ali bi bilo nasvetovati, da se namesto do zdaj navedenega računanja za naprej decimalsko vpelje in zakaj.« Gradivo, ki ga je študiral, je iz leta 1868.

Kot dober učitelj in človek, ki pozablja, si je zapisoval skoraj vsako stvar, npr. kdaj je dobil plačo, kdaj bo odnesel čevlje v popravilo in kdaj jih bo dobil, kdaj je (bo) obiskal prijatelja v bolnišnici. Hkrati pa je vodil tudi učiteljske zapise, ročne kataloge in seveda žepne redovalnice. Ohranjenih je le 6 primerkov, od tega 4 ročni katalogi: za leta

1918/19, 1920/21, 1922/23 in 1932/33. Med gradivom je 10 fotografij in 4 članske izkaznice. Večina jih bo potrebno še razvozlati, dve pa sta znani. Na eni je njegova sestra Zora, druga pa predstavlja tabor v Celju, ki je bil od 27. – 29. junija 1937. Izkaznice potrjujejo, da je bil zanesljivo član zadruge (zadružna izkaznica s pravili je iz leta 1920), Udruženja jugoslovanskega učiteljstva (1924), Učiteljske gospodarske poslovalnice v Mariboru (1924) in Društva državnih upokojencev in upokojenk (1930). Zavarovan je bil pri Zavarovalni banki v Pragi, ki je imela generalni zastop v Ljubljani. Med gradivom je sorazmerno veliko računov. Ti sicer nimajo nobene vrednosti, pa vendar sem jih ohranil. Tudi taki papirčki nekaj povedo, zlasti, če je drugega, bolj pomembnega gradiva manj. Kažejo, da je Matija Hiti kupoval veliko knjig, zlasti v Kataloški bukvarni. Ohranil sem tudi posetnice, ki jih je dobival od znancev, prijateljev, kolegov. Mnogokrat je na njih tudi kakšno sporočilo ali čestitka.

O tem, kako so matični listi dvorazredne šole na Dobo iz obdobja 1902/03 do 1910/11 prišli med njegovo gradivo, ni potrebno razmišljati. Sedaj so tam, kamor sodijo, in kjer je večina matičnih listov – pri fondu Osnovne šole Dob pri Domžalah, ki ga ravno tako hrani naš arhiv.

Največ pa bo o njem in njegovem delu povedala njegova osebna korespondenca, ki tvori jedro fonda. Kar za dve škatli jo je. Okoli 1000 pisem, dopisnic in razglednic. Samo temeljito jih bo potrebno pregledati in prebrati. Pisem ni pisal v kopijah. V glavnem je naslovnik on, mnogokrat pa tudi njegova žena Josipina, sestra Marija in hčerki Zora in Mici. Prvo pismo je iz leta 1886, zadnje pa iz leta 1955. Zanimivo bo ugotoviti, kako so prišla v fond pisma, naslovljena na Josipa Westra iz Ljubljane, Ivanko Eleršek iz Ljubljane, Helo Budkovič iz Vižmarji in Helo Vuga iz Celja. Gre namreč za ljudi, ki na prvi pogled niso imeli z družino Hiti nič skupnega. Ali pa?

Z vsemi temi problemi se bo srečal raziskovalec, ko bo začel preučevati in spoznavati vlogo in pomen učitelja Matija Hiti iz Doba pri Domžalah.

REDNE POŠTE

Predno se lotimo omenjene obdelave, je potrebno povedati, da je bila vsaka pomožna pošta vezana na matično pošto, to je obračunski poštni urad. Naj povemo, da je na začetku Ljubljanske pokrajine leta 1941 na tem območju poslovala 101 pošta in sicer tele:

1. Adlešiči
2. Banja Loka pri Kočevju
3. Begunje pri Cerknici
4. Bela Cerkev na Dolenjskem
5. Borovnica
6. Brezovica pri Ljubljani
7. Brusnice
8. Cerknica
9. Črmošnjice
10. Črnomelj
11. Devica Marija v Polju
12. Dobrnič
13. Dobrova pri Ljubljani
14. Dobrunje
15. Dolenja vas pri Ribnici
16. Dolenji Logatec
17. Dragatuš
18. Dvor pri Žužemberku
19. Fara pri Kočevju
20. Gorenji Logatec
21. Gradac v Beli krajini
22. Grahovo pri Cerknici
23. Grosuplje
24. Hinje
25. Horjul
26. Hotedršica
27. Ig pri Ljubljani
28. Ježica
29. Kočevje
30. Kočevska Reka
31. Koprivnik pri Kočevju
32. Kostanjevica na Krki
33. Krka
34. Krmelj
35. Ljubljana 1
36. Ljubljana 2
37. Ljubljana 3
38. Ljubljana 4
39. Ljubljana 5
40. Ljubljana 6
41. Ljubljana 7
42. Ljubljana 8
43. Ljubljana 9
44. Ljubljana 10 (prej: Moste pri Ljubljani)
45. Ljubljana 11 /prej: Vič/
46. Loški Potok
47. Lož
48. Metlika
49. Mirna
50. Mirna Peč
51. Mokronog
52. Mozelj
53. Nemška Loka
54. Nova vas pri Rakeku
55. Novo mesto
56. Ortnek

Poštni žigi Ljubljanske pokrajine – Notranjska in Dolenjska pod italijansko in nemško okupacijo 1941–1945

Cvetko Zupančič

V reviji Arhivi, št. 1–2/1990 je bil objavljen članek z zgornjim naslovom, v katerem je bilo povedano, da spadajo v ta sklop tudi poštni žigi pomožnih in ambulančnih pošt, ki so se uporabljali na območju t.i. Ljubljanske pokrajine v času 1941–1945 ter da bi bilo lahko to področje predmet posebne raziskave oziroma obdelave v nekem drugem članku.